రాధమ్మ కూతురు

భగవంతుడు ఆడవాళ్ళ నెందుకు పుట్టిస్తాడు? కష్టాలు పడి కిందటి జన్మలో చేసుకున్న పాపం పరిహారం చేసుకోవటానికి. భగవంతుడే లేడనే వాళ్ళకి ఏం చెబుతాంగాని, ఈ పంచభూతాత్మకమైన ప్రపంచంలో కలిగి ఉన్నటువంటి చరాచర సృష్టి అంతటిలోనూ కొందరు ఆడవాళ్ళుగా ఎందుకు పుట్టాలీ? ఎందుకు కష్టపడి పిల్లల్ని కనాలీ? వాళ్ళకి దేవుడు వేదాలు చదివే హక్కూ, ఆస్తి పంచుకునే హక్కూ, ఇల్లు దాటి బయటికి వెళ్ళే హక్కూ లేకుండా ఎందుకు చేశాడూ? వాళ్ళు బలహీనంగా ఉంటారేం? అనారోగ్యంగా ఉంటారేం? చిన్నతనంలో తండ్రి కాలి కిందా, తరవాత మొగుడి కాలి కిందా, ఆ తరవాత కొడుకు కాలి కిందా ఉండమని భగవంతుడు ఆడదాన్ని ఎందుకు శాసించాలీ? పూర్వ జన్మకృత పాప పరిహారార్థమనని స్పష్టంగా కనిపించటం లేదూ?

నేను రాధమ్మ మొగుణ్ణి. పేరుకు నేను రెండో పెళ్ళి వాణ్నిగాని పెళ్ళినాటికి నాకు నలభై ఏళ్ళే. మా నాన్న మొదటి పెళ్ళికే మా అమ్మకంటె పాతిక ఏళ్ళు పెద్దవాడు.

ఇప్పుడు వర[illegible]నంగా పెళ్ళిళ్లు చేస్తున్నారు గాని మా తాతల ముత్తాతల కాలంలో ఎప్పుడైనా ఇటువంటి పెళ్ళిళ్ళున్నాయా?

స్వతహాగా నా పెళ్ళాం చెడుబుద్ధి గలదనుకోను. కాపరానికి వచ్చినాక నాలుగైదేళ్ళు ఎంతో అణకువగా, నోట్లో నాలుక ఉందా అనిపించేటట్టుగా ఉంటూ వచ్చింది. నలుగురు కల యిల్లు గనక మా యింటి చాకిరీ, జాస్తిగా ఉండేది. చిన్నపిల్ల గనక కోప్పడీ కసిరీ పనులు చేయించే వాళ్ళు. అదంతా ఎంత బాగానో ఓర్చుకున్నది.

ఎందుకు ఓర్చుకోదూ? ఫలానా వారి కోడలు. ఫలానా వాడి భార్య అనిపించుకునేసరికి దానికి కాస్త ప్రతిష్ఠ రాలా? లేకపోతే దాని తండ్రి ఎవరూ? వాళ్ళకున్న ఆస్తి ఏమిటీ? దాని తండ్రేమో చిన్ననాడే పోయినాడనుకోండి. బతికినప్పుడాయన వెలగబెట్టిదేమిటి? కాలవలమీద గుమాస్తా. పది రూపాయల జీతం! దాని పినతండ్రి ఈ నాటికి నీళ్ళకావళ్ళు మోస్తున్నాడుగదా! దాని ఇంకో పినతండ్రి అక్షయపాత్రతో పొట్ట పోసుకుంటున్నాడు గదా! దాని పెత్తండ్రి వంట బ్రాహ్మడు గదా! నన్ను పెళ్ళాడటం దానికెంత గొప్ప!

దానికీ దుర్బుద్ధి ఎవరు పెట్టినట్టు? ఏమో, ఎవరైనా పెట్టి ఉండవచ్చు. ఆడదాని బుద్ధి కోతిలాటిది. "ఆహా! ఎంత అందగత్తెవు?" అని ఎవడన్నా అనగానే మతి చలిస్తుంది. వివేకి అయిన భర్త భార్య మనస్సు చలించకుండా పట్టుకు రావాలి. నే నెప్పుడూ దాని అందంగురించి మాట్లాడ లేదు. అసలు అందమనేది ఏమిటి? అది చూసేవాడి కళ్ళ

లోనే ఉంటుంది. ఆడదాని అందం క్షణభంగురం. ఇద్దరు పిల్లలు పుట్టేసరికి ముసలి దవుతుంది.

దాని కడుపున రెండు కాయలు కాస్తే బాగుండునని అందరమూ అనుకున్నాం. కానిభగవంతు డివ్వాలికదా! తీరా గర్భిణిగా ఉన్నదని తెలిసినాక అందరమూ ఎంతో సంతోషించాము. కాలక్రమాన ప్రసవం అయింది. మగపిల్లవాడు కాదనే చింత ఉన్నప్పటికి పిల్ల చక్కని చుక్క. చాలా భాగం తల్లిపోలికే. అయినామా అమ్మ కవళికలూ కొద్దిగా మా మాతామహుడి కవళికలూ ఉన్నాయనుకున్నాం. ఎవరైనా పిల్లలు కన్నాక సంసారంలో కుదటపడతారు. ఇది ఏడాదినిండని పిల్లతో లేచిపోయిందేమిటో నా కర్థంకాదు.

కిట్టనివాళ్ళు ఏమేమో అనుకుంటారుగాని, అది కామ సంతృప్తికోసం లేచిపోయి ఉండదు. దానికసలు పాపం, ఆ ప్రసక్తే తక్కువ. శారీరకమైన వాంఛలే దానికి లేవు. తిండికనిగాని, బట్టకనిగాని, నగలకనిగాని ఏమీ ఆరాట పడేదికాదు.

అదెట్లా చస్తే ఎవడికి కావాలి,గాని ఆ పిల్ల దాని దగ్గర ఉండిపోవడం చాలా అన్యాయమయింది. పిల్లకోసం మనుషులను పంపాను. వాళ్ళు దానితో మాట్లాడివచ్చి పిల్లకోసం ప్రయత్నం చెయ్యవద్దని సలహా ఇచ్చారు.

ఇల్లు దాటిన తరవాత దాని ముహం నేను చూడనేలేదు___నాకేం పని? కాని చూసిన వాళ్ళు, మనిషి పచ్చి భోగందిలా తయారయిందని చెబుతూ వచ్చారు. ఎవరి

ఖర్మాని కెవరు కర్తలు? చేసుకున్నవారికి చేసుకున్నంత, మహాదేవా!

దాన్ని ఉంచుకున్నవాడి కింత డబ్బుంది. నన్నడిగితే అది ఆ డబ్బు చూసే గోతిలోపడిందంటాను. అదే దాన్ని ఈ నాటికీ రక్షిస్తున్నది. డబ్బు ఎందుకు పనికొస్తుంది? రేపు యమధర్మరాజుకు లంచం పెడుతుందా? డబ్బు లేకుండా ఎంతమంది నీతిగా బతకటం లేదు.

రేపు పిల్ల పెద్దదై పెళ్ళీడు వచ్చినాక దాని గతి ఏమవుతుంది? దాన్నెవరు పెళ్ళాడతారు? నా గర్భవాసాన పుట్టిన కూతురు పతితరాలైపోతే నాకు ముందుముందు తిలోదకాలైనా ముట్టుతాయా? శాస్త్రుల్లవారిని అడిగి రావాలి.

6

నా పేరు సీతారామశర్మ. మా ఇంటి ఆవరణలోనే ఒక పాక వుండేది. అందులో రాధ తల్లి దండ్రులు నా చిన్నతనంనుంచీ వుంటున్నారు. నా పెళ్ళికి రాధ ఏడాది పిల్ల. చిన్నతనంనుంచీ కూడా రాధ చాలా అందమైన పిల్ల. సామాన్యంగా పసిపిల్లల్లో ఆరోగ్యమే అందం. వేరే అందాలు పాటింపుకు రావు. అయినా రాధ అసాధారణమైన అందగత్తెగా భావించబడేది. మా యింట్లో ఆడపిల్లల కరువు. అందుచేత రాధను మా యింటోనే జాస్తిగా ఉంచుకునే వాళ్ళం. మా వాళ్ళంతా కలిసి తీయించుకున్న ఫొటోల్లో

రెండు మూడింటిలో రాధకూడా కూర్చుంది. ఆ రోజులలో మా వూళ్ళో ఫొటోగ్రాఫర్లు లేరు. ఎప్పుడో ఒకసారి ఒక అరవ ఫొటోగ్రాఫరు వచ్చాడు. కాస్త కలవాళ్ళం గనక మా నాన్నగార్ని ఆశ్రయించి అయిదారు ఫొటోలు తీసి, ఒక్కొక్క దానికీ మూడేసి కాపీలు ఇచ్చి యాభై రూపాయలు పట్టుకుపోయినాడు. ఆ విధంగా రాధ చిన్ననాటి ఫొటోలు రెండు మూడు దక్కినై.

రాధ పెళ్ళికి నేను లేను. అప్పటికి రెండేళ్ళనుంచీ నేను దూరగ్రామాలలో నౌకరీ చేస్తున్నాను. రాధను ముసలాడి కిస్తున్నారని తెలిసినప్పుడు నా భార్యఐనా ఆదుర్దా పడిందిగాని నేను జాస్తిగా విచారించినట్లు జ్ఞాపకం లేదు. నెలరోజుల శెలవమీద ఇంటికి తిరిగి వచ్చినప్పుడు మా అమ్మా వాళ్ళూ ఇంట్లో మాట్లాడుకునే మాటలనుబట్టి వాళ్ళింకా రాధను మా యింటో పిల్లగానే భావిస్తున్నారనీ, నా ఒక్కడికే రాధ దూరమైపోయిందనీ తెలుసుకున్నాను. మన మనస్సులు విచిత్రంగా ఉంటై. ఇప్పుడుకూడా నేను, రాధకు ముసలాడు మొగుడైనాడే అని విచారించలేదు. కాని విచారించలేక పోయినందుకు పశ్చాత్తాప పడసాగాను.

ఇంతలో ఏదో పండగవచ్చి రాధ పుట్టింటికి వచ్చేసింది. రాధను చూస్తే నాకు ఆశ్చర్యమేసింది. ఎందుకో నేను రాధని వెనకటి చిన్నపిల్లగానే భావిస్తూ వచ్చాను. కాని రాధ నే నెరిగిన మనిషి కాదు. ఆడతనం పక్వానికి వచ్చిన స్త్రీ. అందగత్తె. ఏ మగవాడైనా కామించదగినది. ఇటువంటి ఆడదానికోసం కవిత్వాలు రాయాలి, సంఘాన్ని

ఎదిరించాలి. అవసరమైతే కులం చెడాలి. అష్టకష్టాలూ పడాలి.

ఈ ఆలోచనతోపాటు నా కింకో ఆలోచనకూడా కలిగింది. నాకూ రాధకూ మధ్యవున్న అంతరాయాలేమిటి? దిక్కులేనిదరిద్రుల పిల్ల,ముసలివాడి పెళ్ళాం. మాకు రుణపడి వున్నది. ఒక్క ముక్కలో, చెయ్యి చాస్తే అందే మామిడి పండు. మగవాడి ఆశ రేకెత్తించటానికి ఆడదానిలోఉండే ఆకర్షణ లన్నిటిలోకీ ప్రబలమైనది ఏదంటే,ఆమె సులభంగా దొరుకుతుందనే నమ్మకం రాధ. నా పిలుపుకోసమే నిరీక్షిస్తున్నదని నన్ను నేను నమ్మించుకున్నాను. రాధ ఒంటరిగా దొరకటమే తరవాయి ! దొరికింది.

అది అమాయకత్వమో, మందబుద్ధో తెలియదుగాని రాధ నా ప్రయత్నంచూసి ఆశ్చర్యపోయినట్లు కనిపించింది. నన్ను గురించి ఆమె ఎప్పుడూ ఆలోచించినట్టే కనబడలేదు. తరవాత నా కర్థమయింది—ఆమెలో స్త్రీత్వం వికసించనే లేదు. ఆమె మనస్సులో సహజకామం ఏదైనా ఉంటే అదంతా ఆ భర్త సంపర్కంతో అణగారి పోయి వుండాలి. రాధను నిద్ర మేల్కొలపాలని తీర్మానించుకున్నాను. జయించాను, చెయ్యి చాస్తే చేతుల్లోకి ఉరుకుతుందనుకున్న మనిషిని ప్రణయోన్ముఖురాలిని చెయ్యటానికి నాలో వున్న శృంగారశక్తియావత్తూ వినియోగించవలసి వచ్చింది. అది వరకు కొంతమంది ఆడవాళ్ళను చూసిన నాకు రాధతో మొట్టమొదటి ప్రేమసంబంధం కలిగింది.

ఇంకొకచిత్ర మేమిటంటే రాధ తన నోటి మీదిగా ఎన్నడూ తన భర్తకు జరుగుతున్న అన్యాయం గురించిగాని నా భార్యకు జరిగే అన్యాయం గురించి గాని ఎత్తలేదు. ఎందుకెత్తాలి ? తన భర్త ఎన్నడూ కోరని హృదయాన్ని నాకిచ్చేస్తున్నది. అంతేకాక నేను నా భార్య సొత్తనికాని, నా భార్యదగ్గిర్నుంచి తస్కరించి నన్ను తనసొత్తుచేసుకుంటున్నానని కాని రాధ ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ఈ మాట ఎందుకు చెప్పానంటే, రాధ నా సొత్తనే భ్రమ నాకు కలిగింది. నా భార్యకు అన్యాయం చేస్తున్నాననే ఆలోచన నాకు తట్టింది. రాధతిరిగి అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోతే నాగతేమవుతుందనేబాధ నన్ను వేధించింది. యిటువంటి సమస్యలేవీ రాధకురాలేదు.

రేపు వెళ్ళిపోతుందనగా రాధ నడిగాను, "నిన్ను విడిచి ఎట్లా ఉంటాను? ఇదంతా ఎట్లా మరిచిపోవటం?" అని.

"ఎందుకు మరిచిపోవటం ?" అన్నది రాధ.

"మరవకపోవటం మరింత బాధ కాదా?" అన్నాను.

"జ్ఞాపకం ఉంచుకోవటం ఆనందంకాదా?" అన్నది.

"ఎల్లకాలం ఇట్లాగే వుండాలని లేదా ?" అన్నాను.

"ఎట్లా వుంటుందీ ? నేను మొగుణ్ణి వొదిలెయ్యనా ? మీరు మీ సుగంధిగారిని వదిలేస్తారా ?" అన్నది.

నాకు కోపం వచ్చింది. నేనింత నేర్పినా రాధకి ప్రేమంటే ఏమిటో తెలియలేదనుకున్నాను. కాని, ఆ క్షణాన రాధ నాకోసం మొగుణ్ణి సులభంగా వొదిలేసేదిగాని, నా భార్యను నేను వదలగలిగేవాణ్ని కాను. అందుచేత న్యాయంగా చెప్పుకుంటే నాకు కష్టంవేసిందల్లా ఎందుకంటే

నన్ను విడిచిపెట్టి మొగుడిదగ్గిరికి వెళ్ళటానికి రాధ ఏడిచి రాగాలు పెట్టలేదని రాగాలుపెట్టింది కాని నేను,చూసేటట్టు పెట్టలేదు. ఆ సంగతి అప్పుడు నాకు తెలియదు.

ఇది జరిగిన సంవత్సరమున్నరకు నా భార్య టైఫాయిడు జ్వరంతో పోయింది నాభార్య పోవటంతో నాలో పెద్ద పరివర్తన కలిగింది. అంతదాకా ఆడవాళ్ళకోసం వేటాడటం ఒక వినోదంగాఉండేది. అటువంటిది నాకిప్పుడు కామం చాలా వికారంగా కనబడింది. నేను రోజూ అనుభవించిన ఒక ఆడదాని శరీరం నాఎదటే కట్టెల్లో మసి కావటం చూసి ఏమి దక్కిందా అని ఆలోచించుకుంటే నాభార్య అన్నమాటలూ,నన్ను గురించి పడ్డ ఆదుర్దాలూ, నాకోసం చేసిన చాకిరీ, నా ఎడల చూపించిన ఓర్పూ, నా మనస్సు వికలంగా ఉన్నప్పుడు యిచ్చిన అనునయమూ మిగిలినై. ప్రపంచంలో ఉన్న ఆడవాళ్ళందరికన్నా నా మీద నాభార్యే అధికంగా ప్రేమచూపింది. కాని నేను అర్థం చేసుకోలేకపోయినాను. ఎందుకంటే నాభార్య ప్రేమ గురించి మాట్లాడలేను. యిప్పుడు నా భార్యతో పోల్చుకుంటే నే ఎరిగిన ఇతర ఆడవాళ్లంతా ఎంతో మూరాన కనిపించారు. రాధకూడా రాధ నానుంచి తను అదివరకు ఎరగని సుఖం పుచ్చుకున్నది. దాని తాలూకు ఫొటోలు తన మనస్సులో పెట్టుకుని వెళ్ళిపోయింది. ఒకపిల్లత అయి ఆ నరక కూపంలో ఈదుతున్నది. రాధ నాదగ్గిరికివచ్చి నా భార్య స్థానం ఆక్రమించుకుంటుందా ? ఆక్రమించుకోగలదా ? నాకు నమ్మకం లేకపోయింది.

ఏ కారణం చేతనో రాధ గురించి నే నెప్పుడూ పొరపాటు పడుతూనే వచ్చాను. నా భార్య నాకర్థమయినంత సులభంగా రాధ ఎన్నడూ అర్థం కాలేదనుకుంటాను. రాధ పిల్లతోగూడా తండ్రిగారింటికి వచ్చింది. నన్ను చూసింది, పరామర్శ చేసింది. పూర్వపు విషయాలేమీ ఎత్తలేదు. ఆ పిల్లను గురించి కూడా చెప్పలేదు - అది నా పిల్లేనని నా అనుమానం. ఏదో మాటల సందర్భంలో వేళాకోళాని కన్నట్టుగా, "ఎంతమంది ఇశరులైతే ఒక పెళ్ళాం అవుతుంది? పక్కలో పడుకున్నది పెళ్ళాం కాదు రాధా. జీవితం పంచుకున్నదే పెళ్ళాం.... నీ మొగుణ్ణి వదిలి రమ్మంటే నువొస్తావా ?" అన్నాను. రాధ 'వస్తా'నన్నది. నాకే భయం వేసింది. ఆశకూడా కలిగింది. అయినా ఆలోచించుకొన్నాను. అక్కర్లేదన్నది. రాధ తన అభిప్రాయం మార్చుకోటానికి అయిదురోజులు టైమిచ్చాను, మార్చుకోలేదు. నేనూ, రాధా, పిల్లా కలిసి బెంగుళూరువెళ్ళి అక్కడ ఆరునెల్లున్నాం. మా ఏర్పాటు లోకానికి తెలియజేయడానికి అంతకంటె మంచిమార్గం కనపడలేదు.

రాధ నా దగ్గిరికివచ్చి పన్నెండేళ్ళయింది. రాధ మొగుడుపోయి ఏడేళ్ళయింది. పిల్లకు మేం మేనక అని పేరు పెట్టుకున్నాం. మేనకకు పదకొండువెళ్ళి పన్నెండు వస్తాయి. పిల్లవాడికి దీక్షితులని మానాన్నగారిపేరు పెట్టుకున్నాం. వాడికి తొమ్మిదోఏడువచ్చింది.ఇద్దరుపిల్లలకీ ఎంతపోలికో!

తల్లీ పిల్లల్నీ చూసినప్పుడల్లా నా అనంతరం వాళ్ళేమవుతారో అనిపిస్తుంది. నా జబ్బు సంగతి ఇంకా రాధకి

చెప్పలేదు. ఒక జీవితం పంచుకుంటున్న వ్యక్తుల్లో ఒకరిని విడిచి మరొకరు చచ్చిపోవటం చాలా పాతకం. కాని ఏం చెయ్యను? నేను యింకో సంవత్సరమే బతుకుతానో ఆర్నెల్లే బతుకుతానో. నా అనంతరం రాధ యాభైయేళ్ళు బతకవచ్చు. డెబ్భై ఏళ్ళుకూడా బతకవచ్చు. ఏ మనిషిగానీ ఉన్న స్పర్శలన్నీ తెంచుకుని కొత్తవి ఏర్పరచుకుని మరొక మనిషి అయిపోవటానికి ఏడెనిమిదేళ్ళు చాలు. నా అనంతరం రాధ ఈపని అధమం అయిదారుసార్లు చెయ్యవచ్చు.

నా ఆస్తి యావత్తూ రాధకే రాస్తున్నాను. రాధ డబ్బుకు ఇబ్బందిపడదు. ప్రేమించి చేసుకునే వాడుంటే రాధ మళ్ళీ పెళ్ళాడటానికి నా అభ్యంతరం లేదు. పాపం, యింకా ము[illegible]ండలేదు.

జనార్దనం రాధకు చేదోడుగా ఉంటాడనుకుంటాను. కుర్రవాడు. డబ్బున్న వాళ్ళంటే కోపమైనా నన్నూ రాధనూ ఎంత గౌరవంగా చూస్తాడు. అటువంటివాడి అభిమానం గణించదగినది. మిగిలినవాళ్ళు మా డబ్బునే గౌరవిస్తున్నారో, మమ్మల్నే గౌరవిస్తున్నారో తెలీదు. పిల్లనిచ్చి పది ఎకరాల ఆస్తీ, ఇల్లూ యిస్తాను తనదగ్గిరికివచ్చి చదువుకోమన్న మేనమామను తోసేసివచ్చాడు. నా సహాయం స్వీకరించి చదువుకుంటున్నాడు. పాపం, అతను తీసుకునే ప్రతి దమ్మిడీకీ ప్రతిఫలం ముట్టజెప్పాలనే ఉన్నాడు. పిల్లలకిద్దరికీ చదువులో మంచి సరదా కలిగించాడు. ఇద్దర్నీ స్వతంత్రంగా తప్పుచేస్తే కోప్పడుతూంటాడు. రాధనే

కోప్పడుతూంటాడు. నేను పోయినాక అతను మా కుటుం
బానికి ఎడంగా పోకుండా ఉంటే బాగుండును....

3

నాపేరు జనార్దనం. నేను చాలా కష్టాలుపడ్డాను.
అన్నిటికన్నా దుర్భరమైన దరిద్రం నన్ను పుటకతోనే
ఆశ్రయించింది. మా రక్త బంధువులంతా అంతో యింతో
కలవారే. మా నాన్న ఎవరితోటీ కలవక తన ఆస్తంతా
పాడుచేసుకున్నాడనీ, చుట్టాల సహాయం కూడా నిరాకరిం
చాడనీ చెబుతారు. ఆయనను నేనెరగను గాని ఈ మాటలు
జ్ఞాపకం వచ్చినప్పుడల్లా ఆయన మీద నాకెంతో గౌరవం
ఏర్పడుతుంది. డబ్బుతోపాటు తెలివి తేటలు కూడా
ఉండటం సాధ్యంకాదని నా మతం. మా బంధువులను
ఎడంగా ఉంచినవాడు అంతో యింతో బుద్ధిబలమూ, ఆత్మ
గౌరవమూ కలవాడై వుండాలి, మా బంధువుల తుచ్ఛమైన
మూఢవిశ్వాసాలూ, అజ్ఞానమూ, సంకుచితత్వమూ ఆమో
దిస్తే నాకీ పాటికి ఇల్లూ, వాకిలీ, పెళ్ళామూ, ఆస్తీ, పిల్లలూ
అంతా అమరి ఉండేది. నాలో వున్న మా నాన్న రక్తం
నన్ను దానికి ఒప్పనివ్వలేదు.

నాకున్న నిజమైనబంధువులల్లా శర్మగారూ, రాధమ్మ
గారూ వాళ్ళ పిల్లలున్నూ. వాళ్ళిల్లు నాకు స్వగృహం
మోస్తరుగా ఉంటుంది. నేను పరాయి వాణ్ణని వాళ్ళు నా
కెన్నడూ జ్ఞాపకం చెయ్యరు. అటువంటివాళ్ళు ఈ రోజుల్లో
ఎవరుంటారు ?

చిత్రమేమిటంటే రాధమ్మగారిలాటి వ్యక్తుల్ని అదివరలో చూసినప్పుడు అసహ్యించుకున్నాను. ఆవిడకి డబ్బు మీద వల్లమాలిన విశ్వాసం. మంచి గుడ్డలు వేసుకున్న వాళ్లు మంచివాళ్లనే విశ్వాసం పిల్లల కావిడ ఎక్కించింది. ప్రపంచం గురించి భయంకూడా వాళ్ళ బుర్రల్లో పెట్టింది. లోకం చాలా చెడ్డదనీ, ఎవరో మంచివాళ్ళు ప్రపంచంలో అక్కడక్కడా ఆశ్రయాలు స్థాపించారనీ, ఆ ఆశ్రయాల్లో తల దాచుకున్న వాళ్ళకే జీవితం సుఖంగా వెళ్ళిపోతుందనీ వాళ్ళను నమ్మించింది. డబ్బున్నవాళ్ళు అందరూ మంచి వాళ్ళని కాకపోయినా డబ్బుగల మంచివాళ్ళే ప్రపంచంలో చలి వేంద్రాలు పెట్టారని వాళ్ళనుకుంటున్నప్పుడు మంచి వాళ్ళకోసం డబ్బున్న వాళ్ళలో వెతుకుతారా, వెతకరా ?

రాధమ్మగారు బీదయింట పుట్టినదేకదా ! ఇటువంటి మనస్తత్వం ఎట్లా వచ్చిందో నా కర్థంకాదు. నిజానికి ఆవిడ అనుభవం అటువంటిది కావచ్చు. తనకొక ధనికుడైనమంచి వాడు దొరికాడుగదాఅని తనపిల్లలకా సంగతి తలకెక్కించి ఉంటుంది.అయినా రాధమ్మగారిని చూస్తేనాకుకోపంరాదు. తనకూ డబ్బున్నదిగదా ఆవిడకా అహంకారంలేదు.

శర్మగారు పోవటం, పాపం, ఆవిడకి పెద్ద దెబ్బ. అయితే ఆవిడ దానికి రెండు సంవత్సరాలు ముందుగా సిద్ధమై వుంది. పిల్లలిద్దరూ చదువుకుంటున్నారు. డబ్బున్నది. నా కిక్కడే ఉద్యోగం అయింది గనక నేనుంటాను.

ఈ వెంకటేశ్వర్లెక్కడ దాపరించాడు ? ఈయన రోజూ వచ్చి రాధమ్మగారికి ఏదో పిరికి మందు పోసి పోతూ

వుంటాడు. నేను వచ్చేసరికి రాధమ్మగారు విచారంగా కని పించిందంటే ఆరోజు వెంకటేశ్వర్లువచ్చి వెళ్ళాడన్నమాటే. ఈ వెంకటేశ్వర్లు ఆర్చేవాడూ తీర్చేవాడూ కాడే. ఈయన ఏ విషయమై రాధమ్మను భయపెడుతున్నాడు? వెంక టేశ్వర్లకేం కావాలి? ఆవిడంతట ఆవిడ నాతో చెప్పదు; అడగటం నా కసహ్యం.

కాని రహస్యం కనుక్కున్నాను. వెంకటేశ్వర్లు రోజూవచ్చి రాధమ్మగారితో మాట్లాడేది మేనక పెళ్ళిగురించి. మేనకకి తండ్రి ఎవరు? కులగోత్రాలున్నాయా? ఎవరు చేసుకుంటారు! తల్లినిబట్టి పిల్ల ప్రవర్తన నిర్ణయిస్తారు గదా; రాధమ్మవంటి మనిషి కూతుర్ని ఎవరు చేసుకుంటారు? డబ్బుంటేమాత్రం మిగిలిన విషయాలు పరిసిపోతాయా అని ఆవిడ చెవిలో రోజూ పిరికి విషం పోస్తున్నాడు. ఆయన కేదో ఉద్దేశం ఉంది. మేనకని ఎవరికో ఇచ్చి పెళ్ళి చెయ్య టానికి చూస్తున్నాడు.

"మేనక పెళ్ళి యిప్పుడే చెయ్యటం మంచిది కాదా" అని రాధమ్మగారన్నది నాతో మాటవరసగా. పధ్నాలుగేళ్లు నిండని పిల్లకి పెళ్ళి తొందర ఏమిటన్నాను. బ్రహ్మచారి ముదిరితేనే పనికి రాడంటే కన్య ముదిరి ఏం లాభమన్నది. నేను మాట్లాడలేదు. కాని మేనకని కదిలించి చూచాను. తల్లి ఎట్లా చబితే అట్లా చెయ్యటాని కాపిల్ల సిద్ధంగాఉంది. ఇక నేను చేయగలిగిం దేమున్నదీ?....

అనుకున్నంతా అయింది. మేనకని ఆ కామేశ్వ ర్రావుకిచ్చి చేస్తున్నారు. వాడికి రాధమ్మగారి ఈడుంటుంది.

పెళ్ళాన్ని వదిలేసి అచ్చుపోసిన ఆంబోతులాగా తిరుగుతు న్నాడు. శర్మగారి స్వార్జితం యాభై అరవై వేలూ రాధమ్మ పేరనే ఉందనీ, అది మేనక కేవస్తుందనీ వాడి ఆశ అయి ఉండాలి. ఏమైనా లాభం వుంటే ఈ పెళ్ళికి నా ప్రాణం అడ్డువేతును. కాని లాభం లేదు. అయిదారు వేలు ఖర్చుచేసి అతి వైభవంగా పెళ్ళిచెయ్యటానికి ఏర్పాట్లు చేస్తున్నది రాధమ్మగారు. వెంకటేశ్వర్లు పెళ్ళి పెద్ద—అటూ యిటూ కూడా. ఈ పెళ్ళి అయిపోయినాక వెంకటేశ్వర్లు కొంప కట్టించకపోతే చెవి కోసేసుకుంటాను.

పెళ్లికి ముందుగా మేనకను మరొక్కసారి కదిలించి చూశాను. లాభంలేకపోయింది. ఆ పిల్ల చాలా గొప్ప సంబంధం దొరికినట్టుగా భావిస్తున్నది. పెళ్లీ అయిపోయింది. కామేశ్వరరావు అత్తగారిన్నీ, బావమరిదినీకూడా వెంటపెట్టుకుని పెళ్ళాన్ని తీసుకుపోయినాడు. ఇల్లు అద్దెకిప్పించాడు.

ఆ ఇల్లు అమ్మకం ఎప్పుడు జరిగిందీ నాకు తెలీదు. రాధమ్మగారి దగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చేదాకా ఆవిడ విషయాలు నాకు తెలీదు. ఆరునెల్ల లోపలనే కామేశ్వర్రావు అత్తగారి ఆస్తియావత్తూ పెళ్ళాంపేర పెట్టించాడట. ఇల్లు అమ్మేయించి డబ్బు బాంకిలో వేయించాడుట. ఆ తరవాత అత్తగారిని కుక్కకన్న హీనంగా చూడసాగాట్ట.

ఈ విషయాలు నన్ను బాధించినా, ఇంతకన్న బాధించిన వాక్యాలు వేరే ఉన్నై. "నా ఆరోగ్యం క్రమంగా క్షీణిస్తున్నది. డబ్బాశ మనుషుల్ని ఎంతయినా చేయిస్తుందంటారు. కాని విషం పెట్టటం జరుగుతుందని నమ్మటం

నాకు అనుకోవటానికే కష్టంగా ఉంది. నేను ఆయన చచ్చి పోయినాక ఇంకా ఎందుకు బతికివున్నాను?"

ఈ మాటలు నా కడుపులోకిపోయి దేవటం మొదలుపెట్టినై. తన అల్లుడు తనకు విషం పెడుతున్నాడని రాధమ్మగారు అనుమానిస్తున్నదా? అందులో నిజం ఉంటుందా? నేనేం చెయ్యాలి? వెళ్ళి ఆవిణ్ణి ఒకసారి చూసివస్తే ఏమిటి ప్రయోజనం? నన్ను రమ్మంటారా అని ఆవిడకి ఒక ఉత్తరం రాశాను. అది పోస్టుచేసినరోజు రాత్రే ఆవిడ మా యింటికి వచ్చేసింది. బండిదిగి లోపలికివస్తుంటేనే ఆవిణ్ని గుర్తించలేదు. మనిషి చిక్కి శల్యం అయివుంది. తెల్లని శరీరం నలుపెక్కింది. కళ్ళు లోతుకుపోయినై. మనిషి శవాకృతిగా ఉంది.

నా ఆదుర్దా చెప్పటానికి వీల్లేదు.

"ఏమిటిట్లా వచ్చేశారు?" అన్నాను.

"ఇంక నేనక్కడ ఎందుకు నాయనా? అంతాఅతను పుచ్చేసుకున్నాడుగా. మందిప్పించమంటే మాట్లాడడు. పోట్లాడాను, నాకన్నం పెట్టవద్దని పెళ్ళాన్ని ఆజ్ఞాపించాడు. నన్ను ఇంటోనుంచే పొమ్మన్నాడు. పరువైనవాడు నన్నింట్లోఉంచుకోడుట, నా కూతుర్ని పెళ్ళాడుతాడుగామాలు. ఏం చెప్పను? నన్నింత నీచంగా ఎవరూ చూడలేదు. ఈ అనుభవం కోసమే బతికిఉన్నానేమో."

వెక్కి వెక్కి ఏడిచింది.

"అతనేంచేసినా నాకాశ్చర్యంలేదు. మీ అమ్మాయి ఏం చేస్తున్నది? మీ అబ్బాయి ఏమైనాడు?"

"మా అబ్బాయి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడు, వార

మయిందిఅమ్మాయి. ఏం చేస్తుంది? దాని మొగుడు చెప్పినట్టు వింటుంది. కాపరం అది నా కోసం పాడుచేసుకుంటుందా?"

"ఇప్పుడుమీరు మీ కాపరం ఇంకోకరికోసం పాడు చేసుకున్నట్టు విన్నాను. అందుకు మిమ్మల్ని గౌరవించాను. నాది పొరపాటంటారా?"

రాధమ్మ కాస్సేపు మాట్లాడక. "దాని సుఖమే నాకు కావలసింది" అన్నది.

"మొగుడు తల్లికి అన్నం పెట్టవద్దంటే వినేమనిషికి సుఖపడే అర్హత లేదు. ఆ మాత్రం ధైర్యం లేకుండా మీరు మేనకను ఎట్లా పెంచారో నా కర్థం కావటంలేదు."

ఆ సమయంలో ఆవిణ్ని తూలనాడటం నాదే పొరపాటు. తప్పు ఆవిడదే అయినా నేను చెప్పటానికదితరుణం కాదు. అందుచేత ఆ సంగతి అప్పటికి కట్టిపెట్టి ఆవిడతిండి సంగతీ వైద్యం సంగతీ చూశాను. ఆవిణ్ణి విచారపడవద్దనీ, ఎంత కాలమైనా నా దగ్గరే ఉండమనీ చెప్పాను.

నా కిప్పుడు ఒక్కటే కోరిక మిగిలింది. మేనకని తిట్టి రావాలని—ఎవరూ నేర్పని గుణపాఠం నేర్పి రావాలని. ఆ ఉద్దేశంతో బయలేరాను.ఇంటో కామేశ్వరరావున్నాడు. నేను సంకోచించలేదు. మేనకని అనదలచిన మాటలన్నీ అనేశాను.

మీనాన్నగారు మనిషి-మానవత్వం గలవాడు. తనకి తప్పని తోచినదాన్ని ఎదుర్కొన్నాడు. రైటని తోచిన పని చేసితీరాడు. ఆయన కడుపున నువ్వెట్లా పుట్టావో నాకు తెలీదు. నువ్వు అమ్మ నమ్ముకున్నావు. దేనికి?ఇంత తిండికా!

కీర్తికా? ఈ మొగుడి కోసమా? అదివరకల్లా నిన్నుకూడా ఒక మనిషికింద చూస్తూ వచ్చాను. తల్లి ఆస్తి తిని తిండిపెట్ట లేనిమనిషిని గొడ్డుకన్నా హీనంగా చూడాలి. ఆ మాట చెప్పి పోవటానికే వచ్చాను. నేను కలవాణ్ని కానుగాని మీ అమ్మను బతికి వున్నంత కాలమూ నేను పోషిస్తాను. ఎప్పుడైనా మీ అమ్మను చూడాలని కోరిక గలిగి చూసే ధైర్యంకూడా వుంటే మా యింటికి వచ్చి చూసిపో!" అని బయటికి వచ్చేశాను. ఎందుచేతనో కామేశ్వర్రావు నాకు అడ్డం రాలేదు. తంతాననుకున్నాడో ఏమో....

నే నీమాటలనివచ్చి వారం కాలేదు. మేనక మా యింటికి వచ్చింది. తల్లినిచూసి ఏడిచింది. నా మాటలు వృథాపోలేదు అసలు. పాపం, మేనక కట్టలు తెంచుకోవ టానికి సిద్ధంగానే వుంది. నేను చేసిందల్లా ఒక చిన్న గండి పెట్టాను.

"మీచేత మరికాసిని తిట్టించుకుందామని వచ్చాను. నే నెప్పుడూ తిట్లు తినలేదు. తిట్టించుకోవడం బాగుంటుం దనికూడా అనుకోలేదు. తిట్టండి!"అని నా దగ్గర ఏడిచింది. నాకు జాలేసింది.

ఇక మేనక తిరిగి మొగుడిదగ్గరకు వెళ్ళదు. మేనక మేజరయ్యేవరకూ రాధమ్మగారి ఆస్తిగురించి గొడవలుగా వుంటుంది. ఆ తరవాత కామేశ్వర్రావు ఏమీ చెయ్యలేడు. అయినా ఈ లోపల ఏమైనా చెయ్యటానికి వీలుందేమో ప్లీడర్లను కనుక్కోవాలి.